

ОПИТ ЗА АДАПТИРАНЕ ЗА ТРИКОМПОНЕНТНИЯ МОДЕЛ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА АМЕРИКАНСКИЯ УЧЕН ПОЛ ТОРАНС ЗА ПРЕДСКАЗВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ТВОРЧЕСКОТО ПОВЕДЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО ЧРЕЗ ИЗВЪНКЛАСНИТЕ И ИЗВЪНУЧИЛИЩНИ ДЕЙНОСТИ

Иван Вълков

То е резултат от съчетаването на високо равнище от развитие на творческите способности с наличието на необходимите творчески умения и компетентности в изобразителното изкуство и творческа мотивация при учениците от началното училище. Съдържателно понятията “творчески особености” и “творчески умения” отразяват едни и същи характеристики на мисловната дейност, но докато способностите характеризират потенциалните възможности на ученика (например може да предлага оригинални решения), то с понятието “умение” се описва реализацията на индивидуалния потенциал на конкретна дейност, например “той предлага интересни изобразителни решения в работата си”. Макар и взаимозависими в своето развитие, учениците най-често са мотивирани да рисуват това, което могат най-добре. Трите компонента на творческо поведение са различни и не винаги съществува връзка

между тях. Високо равнище на творчески постижения може да се очаква от ученици, при които необходимите умения и отдадености на задачата съпътстват творческите способности по изобразително изкуство. Тези ученици, при които се наблюдава високо равнище на творческа мотивация и способности трябва да овладяват необходимите творчески умения, за да постигнат по-високи резултати в своята област. От друга страна, творческите умения и способности се формират от силна мотивация, за да се актуализират в реални творчески композиции (продукти).

Творческите способности са основен обект на изследване на Пол Торанс. Той ги разглежда като способности за творческо мислене, а творческото мислене представлява особено вид решаване на проблемите, при което:

а) Продуктът на мисловна дейност представлява новост и ценност

за отделния ученик и неговата култура.

б) В процес на решаване на проблема се налага изменение или отхвърляне на общоприети и утвърдени канони, идеи и постановки.

в) Мисловната дейност изисква висока мотивираност и настойчивост от страна на ученика: постоянни, продължителни и интензивни усилия.

г) Когато самият проблем от началото е неясен и неопределен се нуждае от прегрупиране и формиране на същността му.

Способностите за творческо мислене са присъщи за всеки ученик, но съществуват големи индивидуални различия в степента на индивидуалното им развитие, техническата им подготовка по изобразително изкуство и тяхната природа. Те несъмнено са повлияни от генетични фактори, но въздействието на средата и обучението върху тяхното развитие е много голямо. Сред най-важните способности за творческо мислене Пол Торанс откроява седемнадесет на брой. От тях ние с успех можем да адаптираме чрез извънкласните и извънучилищните дейности следните изобразителни способности с учениците от началното училище:

1. Намиране на оригинални решения – те са неочаквани и необичайни. Отклоняват се от познатото, общоприетите правила и утвърдени процедури, изискват нестандартно мислене и изображение и подход към проблема, както и повишен разход на

интелектуална енергия. Подходящи са за учениците от 3–4 клас.

2. Определяне на главното в проблема – предлага развитие на абстрактното мислене, асоциации, процеси на анализ и синтез от осъществяване алтернативни възможни композиционни и цветови решения, отделяне на погрешната или несъществуваща информация за определяне на перспективните идеи и избор на приоритети (абстрактни композиции на темата “Космос”).

3. Детайлно оформление и уточняване на подробностите в предлаганите решения – достатъчно време за добре оформен проект (ескиз) или подходящо поднесена идея, или художествен предмет, детайлно разработен за утилитарно предназначение или публично представяне (изложение).

4. Създаване на необичайни комбинации – съчетаване, съединяване в едно цяло от елементи, детайли, ескизи, композиции (триптих) и др. с източници за творческо вдъхновение и основен механизъм в творческото мислене.

5. Генериране на ярки живописни образи и представи – способност за визуализация: ученикът да представи идеите си и процесите в художествената творба, картина, пластика, гравюра с живи, силни и интересни образи, да си служи с богати ярки краски, експресивни деформации, които въздействат върху сетивата на зрителя.

6. Използване богатството на въображението – фантазията и свободния полет на въображението отвъд обичайното, познатото и непознатото, очакваното в творческия процес често очертават неизвестното, новото, бъдещото, модерното (композиции на тема космос, екология на бъдещето).

7. Включване и активиране на сетивата – творческото озарение идва понякога чрез стимулиране на сетивата ни, развитие на кинестатичната и слухова сензитивност, разширява и обогатява възприятията ни за света и подпомага творческата дейност – това са предимно теми по асоциации (слухови, зрителни).

8. Използване на различни гледни точки: успешното решаване на творчески проблеми изискват развитие на способността да се вижда от нова, различна или необичайна гледна точка (една композиция, картина или друг предмет с различни цветове, композиционни, формо-технически варианти).

9. Описване на нещата “отвътре” откъм скритата им страна – способността на учениците да видят невидимото, да видят под повърхността на нещата, да открият скритите аспекти на проблема и въгрешната динамика на процесите, например: тънката психологическа проникателност на един живот – графичен, скулптурен или живописен портрет (Мона Лиза).

10. Излизане извън обичайните граници – способност да се излезе извън обичайните граници на утвърдената обичайна училищна практика. Без обичайните училищни методи и похвати или примери с руските художници-передвижници, картините на Пикасо, Шагал, Диего Ривера, Любомир Далчев и др.

11. Използване на хумор – чувството за хумор включва много от елементите за творческо мислене: необичайни комбинации и композиции, синтез на неочаквани елементи от физиологичните, психологичните и социални аспекти на жизнените процеси (карикатури, гротески, шаржове).

12. Разглеждане на проблеми в измеренията на бъдещето – ориентация към безбрежността на вселената и безкрайните възможности на живота при решаване на проблеми: способност на учениците да проектират (изобразяват) себе си, своите идеи и намерения в бъдещето.

Редица изследвания на наши и чужди учени показват, че изграждането на една положителна представа за бъдещето и за себе си в бъдеще стимулира творческата изява на учениците от тази възраст. За оценка на индивидуалните различия в творческите способности Пол Торанс разработва своите световно известни и много популярни тестове за креативност. Тестовете за творческо мислене на Пол Торанс са публикувани за първи път през 1960 г. и от

тогава досега са преведени на повече от тридесет и два езика. Те са адаптирани също така и за използване в българските условия при учениците от I – XI клас, но поне аз не знам такава адаптация да е направена за ученици от I –IV клас по изобразително изкуство в извънкласните и извънучилищните форми на работа у нас.

Ето защо използването на част от идеите на световно известния учен

и адаптирането им към наши условия най-добре могат да намерят място в извънкласните и извънучилищните форми на работа по изобразително изкуство във всички училищни степени – без това да нарушава или омаловажава нашите учебни програми по изобразително изкуство за общообразователните или специализираните училища по изобразително изкуство в страната.

EXPERIMENT FOR ADAPTING OF THREECOMPONENTAL
MODEL FOR RESEARCH TO AMERICAN SCIENTIST PAUL TORANS
FOR PREDICTING AND DEVELOPMENT OF REATIVE MANNERS OF
THE PUPILS FROM THE ELEMENTARY SHOOL IN IMITATIVE ART
THIUGH THE EXTRA CURRICULAR AND OUT OF
SCHOOL ACTIVITIES

IVAN VALKOV

Summary

The creative abilities are fundamental object for research to world-famous American scientist Paul Torans.

The abilities for creative thinking are characteristic for every pupil, but there are great individual differences in the grade of personal development, their technical preparation in imitative art and their nature. They are undiubtedly influenced from genetic factors, bur the repercussions if the environment and training on zheir development is very large. In the middle if most important abilities for creative thinking, Paul Torans dilineates 17 in number. Than they we can to adapt successfully 12 through extracurricular and out if school activities.

That's why the our aim to make experiment for utilizing one part from ideas of American scirntifist and through their adapting to uor cinditions to can best to find place in extracurricular and out of school forms of work in imitative art in the everyone schoolgrades, anyway to violate or belittle our educational programmes in imitative art for academic school or sprcialized schools in imitative art in the country.